

7/10169

T.C.
DEVLET BAKANLIĞI
(Sn. Dr. Cevdet YILMAZ)

Sayı : B.02.0.011/01072

17/11/2009

Konu: Yazılı Soru Önergesi

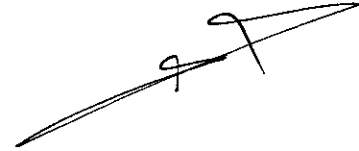
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : TBMM Başkanlığı Kanunlar ve Kararlar Müdürlüğünün 04.11.2009 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-16288 sayılı yazısı.

İlgi yazıda, Ardahan Milletvekili Sayın Ensar ÖĞÜT'ün Bakanlığıma tevcih ettiği 7/10169 esas sayılı yazılı soru önergesinin cevaplandırılması istenmektedir.

Soru önergesinde yer alan hususlar ile ilgili bilgiler ekte sunulmaktadır.

Bilgilerinize arz ederim.

Dr. Cevdet YILMAZ
Devlet Bakanı

EK: Soru Önergesine ilişkin cevap (7 sayfa)

DAĞITIM :
Gereği :
TBMM Başkanlığına

Bilgi :
Başbakanlığa

EK: ARDAHAN MİLLETVEKİLİ SAYIN ENSAR ÖĞÜT'E AİT SORU ÖNERGESİNE DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞININ CEVAPLARI

Soru: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik kriterine göre son sıralarda yer alan illerin daha üst seviyelere çıkartılması için bir çalışmanız var mıdır, varsa ne zaman işleme koyacaksınız?

Cevap: 2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında, Türkiye’de ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması amacı ile belirlenen beş gelişme ekseninden biri Bölgesel Gelişmenin Sağlanmasıdır. Bu doğrultuda, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da yer alan az gelişmiş illerle beraber Türkiye’de bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması hususunda çeşitli politikalar geliştirilmektedir. Uygulanan bölgesel gelişme politikaların temel amacı; bölgesel ve bölge içi sosyal ve kültürel ekonomik dengesizliklerin azaltılması, kırsal alanda asgari yaşam standartlarının geliştirmesi ve bölgelerin rekabet edilebilirliklerinin artırılması suretiyle ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkısı en üst düzeye çıkartarak, ekonomik gelişme ve sosyal refahın ülke genelinde dengeli şekilde yayılmasıdır.

Uygulanan politika ve araçlar sırasıyla aşağıda sunulmaktadır:

Bölgesel Kalkınma Planları

Kalkınma planlarının hedef ve stratejileri çerçevesinde bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış yörelerde yaşayan nüfusun refah düzeyinin yükseltilmesi, metropollere büyük yük getiren göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamığa kavuşturulması, yerel ihtiyaç ve önceliklerin sağlıklı tespiti ve plansız kentleşme nedeniyle oluşan sorunların çözülmesi amacıyla bölgesel kalkınma planları hazırlanmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan bölgesel kalkınma planları;

- Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) (9 il - 1989)
- Zonguldak- Bartın- Karabük Bölgesel Gelişme Projesi (ZBK) (3 İl -1997)
- Doğu Anadolu Projesi Ana Planı (DAP) (16 İl - 2000)
- Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Planı (DOKAP) (6 İl -2000)
- Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi (YHGP) (4 İl - 2006) uygulamalarına devam edilmektedir.

Bu planlarda öncelikli konular; ekonomik faaliyet çeşitliliğinin sağlanması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yerel dinamikleri ve potansiyelleri harekete geçirecek girişimlerin desteklenmesi, kurumsal kapasitelerin ve işbirliğine dayalı rekabetin geliştirilmesi ile kaynakların yerinde ve etkin kullanılmasının sağlanmasıdır.

Kalkınma Ajansları

Gerek az gelişmiş, gerekse gelişmiş yörelerimizin potansiyelini (beşeri ve sosyal sermaye dahil) harekete geçirerek, hem bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak, hem de ülkemizin topyekün kalkınmasına yeni bir ivme kazandırmak ve rekabet gücünü artırmak için, yerelde kalkınma amaçlı teknik kurumsal yapılara ihtiyaç duyulmuştur.

Bu nedenle, DPT tarafından ülkemizin siyasi, idari, sosyal ve ekonomik koşulları ile diğer ülke örnekleri ve AB üyeliği perspektifi de göz önünde bulundurularak, ülkemize has bir Kalkınma Ajansı modeli oluşturulmuştur.

Kalkınma Ajansları; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere kurulmuşlardır.

Bu kapsamda, kurulan kalkınma ajansları, bölgelerimizin rekabet gücünü artırmak amacıyla, bölgesel potansiyelleri ortaya çıkaracak olan bir bölge kalkınma stratejisi hazırlamaktadır. Söz konusu stratejide belirlenen önceliklere göre Kalkınma Ajansları proje teklif çağrıları yapacaktır. Kamu ve özel kesim ile sivil toplum kuruluşlarının proje teklifleri bağımsız uzmanlar tarafından incelenecek ve belirlenen kriterlere göre seçilecek projelere hibe veya uygun koşullu finansman şeklinde destek sağlanacaktır.

Bölgesel kalkınmayı/gelişmeyi tetikleyecek öncelikli alanlardan seçilerek, hibe şeklinde kaynaklarla desteklenecek bu projelerin hayata geçirilmesiyle;

- bir taraftan, proje teklifi hazırlayan kurum ve kuruluşların; projecilik, yatırım, yönetim gibi işletmecilik bilgisi ve kaliteli hizmet düzeyi artırılıp bölge insanının girişimcilik ruhu ve kapasitesi geliştirilecek,
- diğer taraftan, bu projeler aracılığıyla yerel potansiyel harekete geçirilerek; yatırım, üretim, istihdam ve kişi başına gelirden sağlanacak artışlarla beraber bütün bir bölgenin kalkınması/gelişmesi hızlandırılacak, bölgenin refahı artırılacaktır.

Kalkınma Ajansları, ayrıca, Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı ile tam bir işbirliği halinde, bulundukları bölgenin hem ulusal, hem de uluslararası alanda tanıtımını yapmak suretiyle, bölgelerin önemli miktarda doğrudan sermaye yatırımı çekmesini sağlayacaktır.

Böylece, bölgelerimizin küresel rekabet edebilirliği artacak, bu çerçevede küresel düzeyde iş yapma kültürleri gelişecek, yeni teknolojiler ülkemize kazandırılacak ve insan kaynaklarının gelişimine de katkı sağlanacaktır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kurulan Kalkınma Ajanslarına tahsis edilen ödenek toplamı 2009 yılı için yaklaşık 50 milyon TL, 2010 için yaklaşık 61 milyon TL'dir. Doğu Anadolu Bölgesinde kurulan Kalkınma Ajanslarına tahsis edilen ödenek toplamı ise 2009 yılı için yaklaşık 37 milyon TL, 2010 için yaklaşık 73 milyon TL'dir.

GAP Eylem Planı

GAP Bölge Kalkınma İdaresi ve DPT Müsteşarlığı koordinasyonunda; ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla, il ve bölgeden gelen talep ve öneriler ile Rekabet Gündemi çalışmasında ortaya çıkan öncelikler de dikkate alınarak GAP Eylem Planı hazırlanmıştır.

Eylem Planı kapsamında;

- Ekonomik Kalkınmanın Gerçekleştirilmesi,
- Sosyal Gelişmenin Sağlanması,
- Altyapının Geliştirilmesi ve
- Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi

olmak üzere dört stratejik gelişme eksenini bulunmaktadır. Eksenler altında ana başlıklar ve iller itibarıyla eylemler yer almaktadır.

GAP'ın 2008-2012 döneminde tamamlanması hedeflemiştir. Bu çerçevede GAP Eylem Planında yer alan faaliyet ve projeler için 2008-2012 döneminde toplam 26,7 milyar TL'lik kaynak kullanılacaktır.

Söz konusu kaynağın 7,3 milyar TL'lik kısmı mevcut eğilimlere ve yürüyen proje stokuna göre daha önce planlanmış olağan ödeneklerden oluşmaktadır. Eylem Planının ortaya çıkardığı ek finansman ihtiyacı 19,4 milyar TL'dir.

19,4 milyar TL'lik ek finansman ihtiyacının 4,9 milyar TL'lik kısmı merkezi bütçe dışında finanse edilecek olup, merkezi bütçe kapsamında sağlanması öngörülen tutar 14,5 milyar TL'dir.

GAP Eylem Planı için 2008-2012 döneminde gereken 14,5 milyar TL'lik ek finansmanın; 1 milyar TL'lik kısmının 2008 yılında, 13,5 milyar TL'lik kısmının ise 2009-2012 döneminde sağlanması planlanmış ve yapılan düzenlemelerle özelleştirme gelirleri ile işsizlik fonu nemalarının bir kısmının projelerin finansmanına yönlendirilmesi sağlanmıştır.

GAP Eylem Planı'nda yer alan faaliyet ve projelerin tamamlanması sonucunda;

- 1.649 km sulama ana kanalının inşaatının bitirilmesi,
- Eylem Planı Dönemi sonunda 1 milyon 60 bin hektar alanın sulu tarıma açılması,
- 2.209 km devlet ve il yolu, 2,8 km'yi bulan çok sayıda karayolu köprüsünün tamamlanması,
- Okulöncesi eğitimde yüzde 50, ilköğretimde yüzde 100, Ortaöğretim yüzde 90 okullaşma hedefine ulaşılması,
- Sağlıkta 3.580 ek yatak kapasitesi oluşturulması,
- Nitelikli işgücü yetiştirme programlarının yaygınlaştırılmasıyla, 35.000 kişiye yönelik mesleki beceri kazandırma eğitimi verilmesi,
- Kendi işini kurmak isteyenlere yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetleriyle 6.200 kişiye

ulaşılması hedeflenmiştir.

Doğu Anadolu Projesi Ana Planı

Doğu Anadolu Projesi (DAP) Bölgesi ülkemizin doğusunda 16 ili kapsamaktadır. Bu iller; Ağrı, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van, Ardahan, Bayburt ve Iğdır illeridir.

DAP Bölgesi'nin görece geri kalmışlığı üç temel nedenden kaynaklanmaktadır. Bunlar:

- Tarım ve diğer sektörler arasında iş gücü verimliliği farklarından,
- Yeterli ölçüde sanayiye, özellikle imalat sanayiine sahip olmamasından,
- Sanayide ve diğer sektörlerde, alt sektörler ve bölgeler arası verimlilik farklarından.

DAP Ana Planı'nda; mevcut gelişme eğilimlerine karşı çıkmayan, tersine bu eğilimleri organize etmek suretiyle güçlendirmeye yönelik bir planlama stratejisi esas alınmıştır.

Bu kapsamda; özellikle gelişme sürecinin ilk aşamalarında, kaynakların öncelikle Bölge'nin görece üstünlüğe sahip sektör ve mekanlarına yönlendirilmesi, gelişmenin zaman içinde bu sektör ve alanlardan diğerlerine yaygınlaştırılması gerekli görülmektedir.

İkinci ana strateji, Bölge'deki mevcut üretim ve hizmet kapasitelerinin daha etkin kullanımını sağlayacak düzenlemelere öncelik verilmesidir. Örgütlenmelerin yaygınlaştırılması, kurumsal yapıların, insan kaynaklarının ve diğer alt yapıların daha iyi yönetimi ve işletilmesi yoluyla bunların mevcut düşük verim ve kapasitelerinin ekonomiye katkılarını artıracak düzeylere çıkarılması, her sektörde temel yaklaşım olarak benimsenmiştir. Aynı amaç doğrultusunda, sektörler arası bağlantıların geliştirilmesi ve farklı

sektörlerin birbirini destekleyecek şekilde organize edilmesine yönelik stratejiler de önem kazanmaktadır.

DAP Ana Planı'nın benimsediği bir diğer strateji ise; özel sektörün, bölge insanı ile bölge içi ve dışındaki sivil toplum kuruluşlarının; Bölge'deki teknik, ekonomik, sosyal yapıların ve hizmetlerin sağlanmasına, işletilmesine ve geliştirilmesine çeşitli modellerle katılımlarının sağlanmasına yöneliktir.

İlke olarak; kamu kesimi için öngörülen rol, kalkınmanın olmazsa olmaz koşulları olan; ulaşım, iletişim, sağlık, sulama gibi teknik ve sosyal alt yapı hizmetlerinin sağlanması, doğal ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesidir. Ayrıca kamu; devlet yardımları ile (teşviklerle), gerekli yasal ve kurumsal düzenlemelerle, girişimciliği ve katılımcılığı desteklemelidir.

Bu genel stratejiler çerçevesinde, DAP Ana Planı'nda 7 öncelikli müdahale alanı belirlenmiştir.

Müdahale alanları;

- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi,
- Örgütlenmenin yaygınlaştırılması,
- Altyapı temini,
- Mer'a ıslahı ve yönetimi,
- Çevre kalitesinin iyileştirilmesi,
- Yoksullukla mücadele ve
- Finansmandır.

Avrupa Birliği (AB)-Türkiye Ortak Finansmanı ile Yürütülen Bölgesel Kalkınma Programları

Bölgesel politika araçlarından biri olan bölgesel kalkınma programları ile Türkiye'nin katılım öncesi öncelikleri ve ulusal hedefleriyle uyumlu olarak, bölgesel gelişme projelerinin uygulanması için bölgede kapasite oluşturulması suretiyle sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmanın desteklenmesi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması amaçlanmaktadır. Bu programlar aracılığıyla AB'nin bölgesel kalkınma politikasına uyum ve yapısal fonların kullanımı konusunda çok önemli tecrübe ve bilgi birikimi elde edilmiştir.

AB-Türkiye ortak finansmanı ile yürütülen bölgesel kalkınma programları, 2004-2006 dönemini kapsayan Ön Ulusal Kalkınma Planında belirlenen 12 öncelikli bölgede başlatılmıştır. AB katılım öncesi mali yardımı ve program bazında %25 oranında sağlanan Türkiye ulusal katkısı ile oluşturulan kaynaktan sosyal kalkınmanın hızlandırılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, istihdamın artırılması, küçük ölçekli altyapı ve kırsal altyapının inşası ve girişimciliğin desteklenmesi gibi birçok alanda projelere yarışma ortamında hibe desteği sağlanmıştır.

Büyük çoğunluğu DPT tarafından koordine edilen söz konusu bölgesel kalkınma programları kapsamında yaklaşık 41 bin kişi bilgilendirme günleri ve eğitim programlarına katılmış, toplam 259 milyon Avro hibe desteği ile 1.500 civarında proje desteklenmiştir.

Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı

Türkiye’de yoğun olarak yaşanmakta olan bölgeler arası göçler, önemli ölçüde bölgeler arası gelişmişlik farklarından kaynaklanmaktadır. Yoğun göç alan kentlerde, konut, fiziki ve sosyal altyapı gibi yerleşme sorunları yanında asayiş, istihdam, çevre, sosyal hizmetler, kentsel uyum gibi alanlarda da sorunlar yaşanmaktadır.

Bu kapsamda, nispeten az gelişmiş bölgelerde göç eğilimlerini bölge içine yönlendirmede çekim merkezi ve kentsel büyüme kutbu işlevi görecektir ve çevrelerine hizmet verme potansiyeli yüksek cazibe merkezleri kentler belirlenmiştir. Cazibe merkezlerinin sadece göçlerin yönlendirilmesinde değil, aynı zamanda bulundukları bölgenin daha hızlı bir gelişme süreci yaşamasında lokomotif işlevi görmesi beklenmektedir. Gelişme gücü çeken bölgelerde belirlenen merkezler Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Gaziantep, Kayseri, Konya, Malatya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa, Trabzon ve Van kentlerinden oluşmaktadır.

Büyüme kutbu işlevi görecektir ve çevrelerine hizmet verme potansiyeli yüksek 12 cazibe merkezi için 2008 yılında başlatılan özel destek programı çalışmalarına 2009 yılında da devam edilmiştir. Bu kapsamda; 2008 yılında tamamlanan üç yıllık programlama çalışması neticesinde öncelikli alanlar ve işbirliği kurulacak tarafların belirlendiği Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı Diyarbakır Pilot Uygulaması Program Belgesi hazırlanmıştır. Söz konusu Belge içinde yer alan ve uygulamasına 2008 yılında başlanan projeler kapsamında proje sorumlusu kurum ve kuruluşlara Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile 14.998.392 TL kaynak aktarılmıştır. 2009 yılı uygulamasında ise, 2008 yılında uygulamaya konulan projeler ile 2009 yılında başlayacak projeler için 18.210.908 TL kaynak, proje sorumlusu kurum ve kuruluşlara Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile aktarılmıştır. Pilot uygulama kapsamında desteklenen projelere ilişkin uygulama devam etmektedir.

KÖYDES Projesi

Susuz veya suyu yetersiz köy ve bağlılarının sağlıklı ve yeterli içme suyuna kavuşturmak ve köy yollarının kalite ve standartlarının yükseltmek amacıyla 2005 yılında, İstanbul ve Kocaeli illeri hariç olmak üzere 79 ilde Köy Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES) başlatılmıştır. Bu projeyle, yaklaşık 35 bin köy ve 47 bin köy başlısı yerleşmeye ve buralarda yaşayan 14,1 milyon kişiye hizmet götürülmektedir.

KÖYDES projesi, uygulama alanında da bir yenilik getirmiştir. Köylerin altyapı sorunlarını merkezden çözme yerine mahallinde, yörenin şartlarını bilen vali ve kaymakamların önderliğinde, il özel idareleri ve Köylere Hizmet Götürme Birlikleri (KHGB) aracılığıyla mahalli imkan ve kabiliyetleri en verimli şekilde kullanarak kısa sürede çözmeyi amaçlamıştır.

Proje kapsamında 2005-2009 döneminde illere cari fiyatlarıyla yaklaşık 5,2 milyar TL kaynak aktarılmıştır.

Bölgesel Gelişme Politikasının Merkezi Düzeyde Etkinleştirilmesi

Ülke genelini kapsayan, mekansal ve bölgesel gelişme stratejilerinin altyapısını oluşturmak, bölgesel gelişme açısından ulusal düzeyde eşgüdümü sağlamak ve hazırlanacak bölgesel ve yerel ölçekli plan ve stratejilere genel bir çerçeve oluşturmak amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı öncülüğünde Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi çalışmalarına başlanmıştır.

İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları

Bölgesel gelişme politikalarının ihtiyaçlara cevap verme potansiyeli yüksek, uygulamaya dönük ve sonuçları bakımından ölçülebilir hale getirilmesi; her şeyden önce yerelden sağlıklı ve güncel veri akışına ve uygulamayı yönlendirecek sağlıklı bir izleme ve değerlendirme sisteminin varlığına bağlıdır.

Bu izleme ve değerlendirme sistemlerinin gerçekleştirilmesi, bölgelerin daha iyi tanınmasını, gelişmelerin daha detaylı analizlerle ve güncel olarak takip edilmesini netice verecek, dolayısıyla üretilen politikalar somut ihtiyaçların ve sorunların giderilmesi için somut çözümler sunabilecektir. Aynı yaklaşım ve edinilen tecrübeler diğer bölgesel ve ulusal plan ve program uygulamalarına taşınacaktır.

AB-Türkiye ortak finansmanıyla yürütülen bölgesel kalkınma programları kapsamında hibe desteğinden yararlanan projelerin izlenmesi amacıyla DPT, Ortak İzleme Çerçevesini geliştirmiştir. Bu çerçeve kapsamındaki izleme ağı bölgelerde 50'yi aşkın uzman personeli ve yerelde Valiliklerden görevlendirilen 100'ü aşkın izleme personelini kapsamaktadır. Hibe faydalanıcıları ve diğer paydaşlar da dikkate alındığında 2000'e yakın kullanıcıya hitap eden izleme çerçevesi, internet tabanlı bir izleme bilgi sistemi ile desteklenmiştir.

Bu tecrübe ülkemizde bölgesel gelişme politikaları uygulamasında önemli bir eksikliği de giderecek mahiyettedir. Zira bu anlayışın yerleşmesi, merkezdeki kurumlar bakımından programlama ve planlamanın, anlık uygulama sonuçları ile birlikte daha güçlü bir altyapıya sahip olması anlamına gelmektedir. Bu yaklaşımın ilk yansıması olarak, KÖYDES kapsamında yürütülen projelerin izlenmesi ve Proje ile sağlanan ilerlemelerin ölçülebilmesi amacıyla bir izleme sistemi DPT ve İçişleri Bakanlığı yakın işbirliği ile oluşturulmuştur. Sisteme, kaymakamlık ve il özel idarelerinin bütün köy ve bağlalarına ait köy ve yol envanter bilgileri ile proje kapsamında yapılan bütün işlere ilişkin veri girmesi sağlanmış, geçmiş yıl performansları ile sonraki yıl ihtiyaçlarının daha sağlıklı olarak tespit edilmesi için bir veri altyapısı kurulmuştur.

Ayrıca Valilikler bünyesindeki il planlama müdürlükleri ile il koordinasyon kurullarının sosyo-ekonomik analiz çalışmalarının yapılması, yatırım ihtiyaçlarının tespiti ve uygulamaların takibinde daha etkin rol almalarını sağlamak amacıyla, bir izleme altyapısı DPT tarafından kurulmaya başlanmış ve kullanıma açılmıştır. Bu sistemin geliştirilmesi ve hızla yaygınlaşan kullanımı ile yerel ihtiyaçlar kapsamlı bir karar destek sistemi içinde en iyi şekilde tespit edilebilecek, merkezi politika oluşturma ve uygulama süreçlerine daha somut bir şekilde yansıyabilecektir.